

УДК 371. 132

О.О. МИШАК,

*асистент кафедри англійської філології Національного університету біоресурсів
і природокористування України (м. Київ)*

ГУМАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-АГРАРНИКІВ

Статтю присвячено проблемам гуманізації вищої аграрної професійної освіти. Мотивується потреба у формуванні гуманістичної спрямованості майбутніх фахівців агропромислової галузі на принципах гуманізації з урахуванням специфіки їхньої майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: гуманізація освіти, гуманістична спрямованість, фахівець-аграрник, агропромислова галузь, професійна діяльність.

Постановка проблеми. Кардинальні зміни у суспільному виробництві та економіці, зокрема в аграрному секторі, зумовлюють нові вимоги до підготовки фахівців агропромислового комплексу. У нових умовах необхідна гуманістично спрямована особистість фахівця-аграрника, який володіє не тільки глибокими знаннями, а й високим моральним та інтелектуальним потенціалом, ставленням до праці з урахуванням гуманістичних пріоритетів та людських цінностей, широким кругозором, почуттям високої відповідальності перед суспільством і народом за свої дії.

Вирішенню проблеми формування гуманістичної спрямованості особистості майбутнього фахівця і досягнення ним відповідного високого професіоналізму сприяє процес гуманізації системи освіти. У цьому зв'язку виникає потреба в конкретизації ряду ідей гуманізації освіти як основи формування гуманістичної спрямованості особистості майбутнього фахівця. Особливого значення набувають наукові дослідження гуманізації освіти у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі, оцінка реального стану і пошуку оптимальних шляхів її реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній науці проблемам гуманізації присвячені численні праці науковців. Різноманітні аспекти гуманізації освіти знайшли відображення у працях І. Аносова, І. Астахової, Г. Балла, Р. Беланової, О. Вершиніної, О. Вишневського, К. Гавриловца, С. Гончаренка, М. Добрускіна, В. Зінкевічус, І. Зязюна, І. Кіреєвої, В. Козакова, О. Листопад, Л. Онищук, М. Романенка, А. Сущенко, І. Тимчук, Л. Товажнянського, Л. Хоружої, Є. Шиянова, В. Шубіна та ін.

Формуванню гуманістичної спрямованості майбутніх фахівців присвятили свої дисертаційні дослідження: І. Герасимова (формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери) [1], Н. Нерух (формування гуманістичної спрямованості майбутніх агрономів) [2], М. Опольська (формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів-економістів) [3], О. Тепла (формування гуманістичних цінностей у студентів-аграрників) [6], І. Тимчук (формування гуманістично спрямованої особистості майбутнього фахівця-еколога) [7].

Слід зазначити, що останнім часом з'явилося досить багато досліджень щодо гуманізації технічної, юридичної, економічної, медичної, педагогічної, військової та інших видів професійної підготовки.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць з проблеми дослідження, спроби поглибленого вивчення питання гуманізації вищої аграрної професійної освіти як основи формування гуманістичної спрямованості особистості фахівця-аграрника практично відсутні.

Метою нашого науково-педагогічного дослідження є теоретичний аналіз гуманізації вищої аграрної професійної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі вивчення поглядів учених на проблему гуманізації освіти можна стверджувати, що гуманізація освіти – це багатоплановий процес, який передбачає єдність загальнокультурного, соціально-морального і професійного розвитку особистості й може бути розглянутий у теоретичному та прикладному аспектах, а ідеальна системотворча функція гуманізації освіти – людинотворча.

Українські дослідники гуманізації вищої освіти Г. Балл, Р. Беланова, С. Гончаренко, І. Зязюн, П. Кононенко, О. Пехота, В. Рибалко, М. Романенко, О. Романовський, О. Рудницька, В. Семиченко, обстоючи різні концепції гуманної освіти, єдині в одному: еволюція людини, її розвиток – це і є поступ гуманізму, це безальтернативний шлях розвитку освіти. «Якщо раніше основним компонентом навчально-виховного процесу були знання, то нині – особистісний розвиток і формування цілісної особистості», – зазначає М. Романенко [4, с. 96].

Отже, на підґрунті існуючих в науковій літературі визначень понять «гуманізація» ми вважаємо, що гуманізація – це процес створення умов для самореалізації, самовизначення студентів, орієнтація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах насамперед на процес формування гуманістично спрямованої особистості.

Аналіз теоретичних праць з питань гуманізації освіти (розгляд різних підходів щодо втілення принципу гуманізації у навчально-виховний процес навчальних закладів, визначення умов гуманізації освіти) дає можливість виділити основні її принципи.

Т. Солодова розробила принципи гуманізації, класифіковані за чотирма групами залежно від елементів педагогічної системи: а) загальні принципи організації навчального процесу; б) принципи змістовної організації навчального матеріалу; в) принципи організації процесу навчання; г) принципи організації виховного процесу [5]. Розгляньмо їх докладніше.

До загальних принципів організації навчального процесу належать: принцип варіативності (право вибору студентом змісту освіти, різноманіття програм і підручників); поєднання індивідуальної підготовки й колективних форм роботи; зміна ролі й статусу викладача (із транслятора інформації він перетворюється на менеджера навчального процесу); перехід від статистично орієнтованих до особистісно орієнтованих методів оцінки.

До принципів змістовної організації навчального матеріалу належать: принцип відмови від наукоцентризму (до змісту освіти потрапляють досягнення людства, що виходять за межі науки); принцип інтеграції (передбачає міждисциплінарну побудову змісту навчального матеріалу в логіці розумової чи практичної діяльності); принцип посилення ціннісних аспектів у змісті матеріалу (основні гуманістичні цінності повинні стати змістом дисципліни не тільки гуманітарного, а й професійного розділів навчального плану, оскільки мета освіти – якість людини); принцип врахування життєвих цілей і цінностей студента (вимагає спиратися на його інтереси й мотивацію в навчанні).

Принципи організації процесу навчання охоплюють: особистісно орієнтований підхід (ґрунтується на визнанні унікальності й індивідуальної самоцінності кожного студента, на цілеспрямованому утвердженні суб'єктності кожного з них, створенні гуманного освітнього середовища у ВНЗ); використання технологій самоосвіти; принцип розвитку творчого мислення; принцип діалогізації, який реалізується через двосуб'єктний підхід.

Принципи організації виховного процесу: принцип самоактуалізації, самореалізації, що передбачає здійснення програми особистісного зростання; принцип створення умов для розвитку особистості (вимагає гуманізації освітнього середовища навчального закладу); принцип створення умов для реалізації студентом власних етичних норм і установок (полягає в докорінному переосмисленні освітнього процесу, складовою якого стає розвиток демократичного стилю відносин між викладачем і студентом, самими студентами в рамках гуманістичної моралі); принцип соціальної організації життєдіяльності студента (пе-

редбачає розвиток комунікативних якостей, зумовлених необхідністю взаємодіяти з іншими людьми; вміння виконувати різні соціальні функції в групі й колективі, а також визначати своє місце в навколишньому світі, державі, колективі, родині).

Таким чином, система принципів гуманізації відображає сукупність рекомендацій щодо організації навчально-виховного процесу від визначення мети до аналізу результатів.

Акцентуємо увагу на тому, що питання впровадження принципів гуманізації у навчально-виховний процес системи професійної освіти повинно мати свої особливості з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності. У цьому зв'язку, перш за все, виникає потреба звернутися до аналізу професійної діяльності фахівця агропромислової **галузі** та обґрунтування гуманістичної спрямованості його особистості.

Сучасний працівник агропромислового комплексу повинен не тільки глибоко володіти фаховими знаннями, а й бути здатним усвідомлювати значення своєї професійної діяльності для суспільства, відповідати за наслідки своїх дій і вчинків, володіти високим рівнем загальної культури, відзначатися сформованістю якостей господарника, управлінця.

Отже, діяльність фахівця агропромислової галузі на гуманістичних засадах добра, відповідальності, обов'язку передбачає дотримання таких принципів:

- створення екологічно та технологічно безпечних умов життєдіяльності суспільства;
- збереження біологічної автентичності живої природи як такої в умовах науково-технічного прогресу та розвитку генної інженерії;
- уникнення використання агентів та технологій, які можуть мати негативний вплив на здоров'я людей;
- підтримання та покращання здоров'я ґрунту, рослин, тварин;
- запобігання ризикам шляхом застосування відповідних технологій і відмова від упровадження деяких з них, якщо наслідки їх використання важко передбачити;
- передбачення наслідків своїх дій і вчинків;
- покращання якості сільськогосподарських продуктів, способів їх виготовлення і переробки для підвищення рівня харчування;
- свідомі і активна участь у професійній діяльності для досягнення блага суспільства.

Здійснений аналіз професійної діяльності фахівців аграрної галузі є підґрунтям для з'ясування змісту поняття *«гуманістична спрямованість фахівця-аграрника»*, яке ми розуміємо як інтегративну властивість особистості, що визначає її поведінку згідно з ідеями гуманізму – визнання самоцінності людини, її прав на особистісний розвиток і щасливе гополучне життя, гуманне ставлення до людей, прагнення до діяльності, яка не тільки принесе благо оточуючим, а сприятиме збереженню людства та біологічної автентичності живої природи як такої.

Отже, кінцевою метою вищої аграрної освіти, яка базована на принципах гуманізації, повинно стати виховання не лише фахівця агропромислової галузі, а насамперед суспільно активної свідомої особистості. Актуальність і недостатня вивченість проблеми формування гуманістичної спрямованості майбутніх фахівців-аграрників зумовлює потребу у спеціальному науково-педагогічному дослідженні реального стану й пошуку оптимальних шляхів її реалізації.

Список використаних джерел

1. Герасимова І.Г. Гуманізація професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ірина Геннадіївна Герасимова; Вінницький держ. технічний ун-т. – К., 2002. – 230 с.
2. Нерух Н.Б. Формування гуманістичної спрямованості майбутніх агрономів в процесі вивчення соціогуманітарних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Наталія Василівна Нерух; ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». – К., 2009. – 298 с.
3. Опольська М.В. Формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів-економистів у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Марина Вікторівна Опольська; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2009. – 221 с.
4. Романенко М.І. Гуманізація освіти: концептуальні проблеми та практичний досвід: наукова монографія / М.І. Романенко. – Дніпропетровськ: Вид-во «Промінь», 2001. – 166 с.
5. Солодова Т.Є. Методологические принципы гуманизации образования / Т.Є. Солодова // Философия образования. – М., 2008. – № 1. – С. 245–251.

6. Тепла О.М. Формування гуманістичних цінностей у студентів аграрних вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / О.М. Тепла. – К., 2008. – 23 с.

7. Тимчук І.М. Педагогічні умови гуманізації навчання майбутніх екологів у процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Інна Миколаївна Тимчук / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2010. – 271 с.

References

1. Herasymova, I.H. (2002). *Humanizatsiya profesiyanoi pidhotovky maybutnikh menedzherov vyrobnychoyi sfery* [Humanization of training future managers of industrial areas]. Dys. ... Kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 [Dis. ... Candidate. ped. Sciences specials. 13.00.04]. Vinnitsa state. Technical University. Kyiv, 230 p. (In Ukrainian).

2. Nerukh, N.B. (2009). *Formuvannya humanistichnoyi spryamovanosti maybutnikh ahronomiv v protsesi vyvchennya sotsiohumanitarnikh dystsyplin* [Forming humanistic orientation of future agronomists in the study of humanities disciplines]. Diss. ... Kand. ped. nauk: 13.00.04 [Thesis. ... Candidate. ped. Sciences: 13.00.04]. 298p. (In Ukrainian).

3. Opolska, M.V. (2009). *Formuvannya humanistichnoyi spryamovanosti maybutnikh menedzherov-ekonomistiv u protsesi profesiyanoi podhotovky* [Formation of humanistic orientation of future managers and economists in the training]. Diss. ... Kand. ped. nauk: 13.00.07 [Dis. ... Candidate. ped. Sciences: 13.00.07]. National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov, Kyiv, 221 p. (In Ukrainian).

4. Romanenko, M.I. (2001). *Humanizatsiya osvity: kontseptualni problemy ta praktychnyy dosvid* [Humanization of education: conceptual issues and practical experience]. Dnipropetrovsk, Promin Publ., 166 p. (In Ukrainian).

5. Solodova, T.E. (2008). *Metodolohichni zasady humanizatsiyi osvity* [Methodological principles of humanization of education]. *Filosofiya osvity* [Philosophy of Education.]. Moscow, no 1, p. 245-251. (In Russian).

6. Тепла, О.М. (2008). *Formuvannya humanistichnikh tsinnostey u studentiv ahrarnykh vyshchyykh navchalnykh zakladiv u pozaauditorniy diyalnosti* [Formation of humanistic values at students of agricultural universities in extracurricular activities]. Avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupeniv kand. ped. nauk: 13.00.07 [Author. Dis. on competition sciences. degree candidate. ped. Sciences: 13.00.07]. Kyiv, 23 p. (In Ukrainian).

7. Tymchuk, I.M. (2010). *Pedahohichni umovy humanizatsiyi navchannya maybutnikh ekolohiv u protsesi fakhovoyi podhotovky* [Pedagogical conditions humanisation of training for environmentalists in the professional training]. Diss. ... Kand. ped. nauk: 13.00.04 [Dis. ... Candidate. ped. Sciences: 13.00.04]. Vinnytsya State Pedagogical University named after M. Kotsyubynski, Vinnytsya, 271 p. (In Ukrainian).

Статья посвящена проблемам гуманизации высшего аграрного профессионального образования. Мотивируется необходимость в формировании гуманистической направленности будущих специалистов агропромышленной отрасли на принципах гуманизации с учетом специфики их будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: гуманизация образования, гуманистическая направленность, специалист-аграрий, агропромышленная отрасль, профессиональная деятельность.

The article is devoted to the problems of humanization of higher professional education. The need for the formation of humanistic orientation of future agrarian specialists on the basis of humanization principles is grounded.

Key words: humanization of education, humanistic orientation, agrarian specialists, agrarian industry, professional activities.

Одержано 12.01.2016.